

Fra vikingernes Dorestad til vikingernes Thy

af Jens Christian Moesgaard

To møntfund fortæller om forbindelsen mellem Thy og det øvrige Europa i vikingetiden.

Det er ikke længere en nyhed, at metaldetektoren har revolutioneret dansk arkæologi. Eksempelvis var der før detektoren kun registreret fund af 10 mønter fra Karolingerriget (Karl den Stores (768-814) og hans efterfølgeres rige i det nuværende Frankrig, Benelux og vestlige Tyskland, nordlige Italien, nordlige Spanien osv.). I dag er tallet 145! Langt de fleste af fundene kan vi takke hobbyarkæologernes metaldetektorer for. Vi kan nu tegne et meget mere præcist billede af brugen af karolingermønter i Danmark, end vi kunne for blot en generation siden.

For andre fundgrupper kan man fortælle tilsvarende historier – dog med den forskel, at der ofte er tale om meget større antal. For eksempel er vi oppe i tusinder, når det drejer sig om danske mønter fra 1300-tallet.

Det østlige Limfjordsområde var tidligt med i denne udvikling. Allerede i 1982 blev der fundet en penning fra perioden 840-864 vest for Lindholm Høje og i 1983 en penning 822/23-840 på Skelagervej/Bejsebakken i Hasseris. Siden er der kommet tre stykker fra Aggersborg, to fra Sønder Tranders, én fra Øster-Hornum og syv fra Nørholm.

Derimod var det vestlige Limfjordsområde længe fundtomt. Det blev der rettet op på med Thy-Mors Detektorforening. I 2013 hjalp Jørgen Jensen til ved Museum Thys udgravning i Vester Vandet af en boplads fra sen jernalder, vikingetid og tidlig middelalder. Med sin detektor fandt han den første karolingermønt i Thy, nemlig en penning præget 822/823-840 i kejser Ludvig den Frommes navn. Den er fin og hel og bærer på forsiden et kors og kej-

Mønten fundet i Vester Vandet 2013. Foto: Klaus Madsen, Museum Thy,

Fragmentet fundet i Vestervig 2015. Foto: Klaus Madsen, Museum Thy.

serens navn og på bagsiden et tempel og ordene »den kristne religion« på latin.

LOTHAR I VESTERVIG

I 2015 kom så den næste karolingermønt. Det var John Møller, der fandt en penning i Vestervig, og den er emnet for nærværende artikel. Det er et fragment

– kun omtrent en fjerdedel af mønten er bevaret – men det gør det faktisk blot til en endnu større bedrift at »fange« den med detektoren. På forsiden ser man en del af et kors og bogstaverne ...IOTI(A?)...

For kendere af karolingermønter er det ikke svært at genkende en stump af kejser Lothar I's (840-855) navn, der på mønterne ofte gengives med mange sta-

Foto: Klaus Madsen.

vefejl. Lothar var søn af Ludvig den Fromme, og ved delingen af arven mellem brødrene efter faderens død fik han kejsertitlen og den midterste del af riget fra Rhinmundingen til Norditalien.

På fragmentets bagside ses bogstaverne TA og VS. Det er en del af den oprindelige trelinjes indskrift DOR / ES.TA / TVVS, der angiver møntens prægested, nemlig Dorestad. I dag hedder stedet Wijk-bij-Duurstede og er blot en lille by i Rhindeltaet i det nuværende Holland. Ufred og tilsanding medførte byens nedgang senere i 800-tallet, men her midt i århundredet var den stadig én af samtidens mest driftige handelsmetropoler. Man kender til mange både fredelige og krigeriske kontakter mellem byen og vikingerne.

Lothars første mønttype bar et tempel på bagsiden ligesom hans fars sidste mønter. Typen med tre linjer blev præget fra cirka 850. Lothars mønter fra Dorestad er ikke i sig selv sjældne, men som fundmønt i Danmark – ja, faktisk i hele Norden – er stykket fra Vestervig unikt. Langt de fleste karolingermønter i Norden er tidligere; Ludvig den Frommes type præget 822/823-840 med tempel som den, der blev fundet i Vester Vandet, udgør faktisk tre fjerdedele af fundene. Det er underligt, for vikingetogterne startede først rigtigt i 840'erne, samtidigt med at møntstrømmen nærmest standsede. Mønterne er således ikke bytte fra vikingetogterne; de må være kommet herop ved handel og andre kontakter.

Det pudsige er, at det måske endda er vikingerne selv, der indirekte har stået for prægningen af mønten fra Vestervig. Vikingehøvdinge fik nemlig ad flere omgange tildelt land i det nuværende Holland. Formålet var, at disse vikinger skulle holde op med

at plyndre og samtidigt beskytte landet mod andre vikinger. Og netop i Lothars tid sad en viking ved navn Rurik i Dorestad. Så udmøntningen var sikkert under hans kontrol, selvom han i indskriften i stedet for sit eget navn anerkendte sin lensherre Lothar. Er det en af Ruriks vikinger, der har haft den med hjem til Thy? Eller er den kommet via en frisisk handelsmand? Det er umuligt at afgøre.

ET KNUDEPUNKT I VIKINGETIDEN

Det er logisk, at Thy nu også er kommet med på kortet over fund af karolingermønter. Denne landsdel var i oldtid og middelalder tæt befolket og indtog en central placering politisk og økonomisk. Det skyldes ikke mindst, at Limfjorden var åben for udsejling mod vest. Herfra udgik den vigtige rute langs kysten sydpå til Karolingerriget og Dorestad samt vestpå til England.

Ét af de yderst få danske fund af frankiske mønter fra 600-tallet stammer netop fra Gadegård i Thy. Skibe kunne undgå den farlige sejlads omkring Skagen ved at tage turen gennem Limfjorden. Den stætelige Vestervig Kirke vidner om egnens betydning. I den tidlige middelalder sandede indsejlingen til, og egnen mistede sin status som trafikalt knudepunkt. Men de arkæologiske spor vidner stadig om fordums storhed!

Jens Christian Moesgaard.

Født 1963. Museumsinspektør og seniorforsker ved Nationalmuseet.

Kilder

Simon Coupland: »The Coinage of Lothar I (840-855).« *Numismatic Chronicle* 161(2001): 157-198.

Niels Lund: »Friesland og vikingerne.« *Fireogtyvende tværfaglige vikingesymposium, Syddansk Universitet*. Højbjerg 2005: 7-16.

Jens Christian Moesgaard: »Mønter i Skandinavien cirka 750-850. Ligheder og forskelle set i Kattegat-/Skagerrakperspektiv.« *Et fælles hav – Skagerrak og Kattegat i vikingetiden*. København 2015: 86-101.

A. Willemsen og H. Kik (red.): *Dorestad in an international Framework. New Research on Centres of Trade and Coinage in Carolingian Times*. Turnhout 2010.